

Virkelighedens vilkår

1940—45 af Bjørn Rasmussen

I løbet af besættelsestiden begyndte dansk film at nærme sig virkeligheden igen. De mange lystspil og folkekomedier afløstes af skuespil med en alvorlig tone i. Samtidens begivenheder afspejledes i filmene, om ikke direkte — dette skete ikke for okkupationen var omme — så indirekte i klang og stemning. Dertil kom, at en række nye folk blev knyttet til produktionen, folk med ideer, folk som var besat af et brændende ønske om at

Bodil Ipsen

„højne“ dansk film. Forfatteren *Leck Fischer* („Barnet“, 1940, med *Mogens Wieth* og *Lis Smed*, og „Gå med mig hjem“, 1941, med *Bodil Ipsen* og *Johannes Meyer*) kom således til at sætte sit fredelige præg på dansk film, både med hensyn til problemstillinger, personkarakteristikker og fortællestil. Kritiker *Ole Palsbo*, hvis instruktørindsats først kom efter krigens ophør, begyndte i denne periode som manuskriptforfatter og instruktørassistent, dels på spillefilm som „Nat-Ekspressen“, 1942 (med *Alstrup*), og dels inden for dokumentarfilmproduktionen (f. eks. „Kartofler“, 1944). *Johan Jacobsen* fik i en række farcelystspil (det bedste var vel „Tag det som en Mand“, 1941, med *Arhoff*) lov til at udvikle og tæmme sit filmiske talent, så han med den seriøse episodefilm „Otte Akkorder“, 1944, og med modstandsfilmene „Den usynlige Hær“, 1945 (*Mogens Wieth*, *Bodil Kjer*, *Ebbe Rode*) kunne vise, at han var den blandt de unge instruktører, man kunne nære de største forhåbninger til. *Carl Th. Dreyer* vendte efter en længere spillefilmpause tilbage med den fascinerende billedforfinede film om hekseforfølgelsernes psykologiske årsager „Vredens Dag“, 1943, der blev højere vurderet i udlandet end hjemme, men som alene som stiliseret filmkunstværk står i en særposition inden for dansk film. Femåret bragte kun en stilfilm foruden den,

Svend Methlings Herman Bang-film „Sommerglæder“, 1940, på mange måder en af de mest indtagede danske film siden 1930. Det vakte opsigt, at *Kjeld Abell* sammen med *Svend Methling* udsendte den frankcapraske „sociale komedie“ „Tak fordi du kom, Nick“, 1941, der var et forsøg på at skabe en raffineret intim komediekunst på dansk. Inden for spillefilmene må dog nok som femårets største begivenhed fremhæves det instruktør-lavmageri, der opstod mellem *Lau Lauritzen jun.* og fru *Bodil Ipsen*, indledt i 1942 med *Karl Schlüter*-filmen „Afsportet“ (*Ebbe Rode*, *Ilona Wieselmann*), et franskpræget gangsterdrama med psykologisk rolleudformning, hvori milieuet kom til at leve som i kun få danske tonefilm til dato. Instruktørparret fortsatte i 1945 med modstandsfilmene „De røde Enge“, og fru Ipsens personinstruktion fik eminent betydning for dansk film overhovedet.

Ved siden af spillefilmproduktionen må man dog fremhæve dokumentarfilmene, der i disse år voksede sig frem til en position, som fik afgørende betydning for danske films forhold til virkeligheden i tidsrummet 1940-48. Dansk Kulturfilm og Ministerierne Filmudvalg producerede under *Thomas P. Hejles* og *Mogens Skot-Hansens* inspirerende overledelse film, der udlejet af Statens Filmcentral vistest på biograferne til publikums uskromtede glæde. Foregangsmændene var her instruktøren *Theodor Christensen* og teoretikeren *Karl Roos*, der dog også arbejdede praktisk; under deres auspicier udviklede sig en hel skole af filmfolk (bl. a. ægteparret *Henning-Jensen*, *Hagen Hasselbalch*, *Torben Anton Svendsen* og *Ole Palsbo*). Æren for, at denne skole sidenhen skulle få indflydelse inden for spillefilmproduktionen, må desuden delvis lægges på de uddannelsesforhold, som *Ingolf Boisen* og *Aksel Lerche* med deres kortfilmselskab *Minerva* havde stillet til rådighed.

Den danske eksperimentalfilm begynder at røre på sig i disse år, og i 1942 kommer *Jørgens Roos'* og *Albert Mertz'* „Flugten“. Efter et er de samme instruktører færdige med „Hjertetyven“. 1944 arbejder de på den uafsluttede spillefilm „Historien om en Mand“.